

BUXORO DAVLATIDAGI TIBBIYOT. ABU ALI IBN SINONING O'LMAS ME'ROSI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10866231>

Otabek Atoevich

Buxoro tibbiyot instituti o'qituvchisi

Annotation

in this article, Ibn Sina's work is still relevant today, doctors and scientists from different parts of the world refer to Ibn Sina's scientific conclusions, his ideas are still relevant today, the scientist wrote that it is more important to prevent a disease than to treat it: ko There are symptoms, I have described them in detail before, And I will repeat them again: treatment of the causes; - this is the main principle of the disease, it was written about the fact that our medicine was popular during Ibn Sina's lifetime and others.

Key words

Ibn Sina, creativity, scientific conclusions, doctors, scientists, ideas, disease, cure, symptoms, principle, medicine.

Аннотация: *в данной статье работы Ибн Сины актуальны и сегодня, врачи и учёные из разных уголков мира ссылаются на научные выводы Ибн Сины, его идеи актуальны и сегодня, учёный писал, что важнее предотвратить болезнь, чем лечить: ko Симптомы есть, я их подробно описал ранее, И повторю еще раз: лечение причин; - это основной принцип болезни, писалось о том, что наша медицина была популярна при жизни Ибн Сины и других.*

Ключевые слова: *Ибн Сина, творчество, научные выводы, врачи, учёные, идеи, болезнь, лечение, симптомы, принцип, медицина.*

Annotatsiya: *ushbu maqolada Ibn Sinoning ijodi bugungi kunda ham dolzarbligi, Ibn Sinoning ilmiy xulosalariga dunyoning turli burchaklaridan kelgan shifokorlar, olimlar murojaat qilishi, uning g'oyalari bugungi kunda ham dolzarbligi, olim kasallikni davolashdan ko'ra, uning oldini olish muhimroq ekanligini yozgan: ko'p alomatlar bor, men ularni oldin batafsil bayon qildim, Va yana takrorlayman: sabablarini davolash; - bu kasallikning asosiy tamoyilidir, tibbiyotimiz Ibn Sino hayotligida mashhur bo'lganligi va boshqalar to'g'risida yozilgan.*

Kalit so'zlar: *Ibn Sino, ijod, ilmiy xulosalar, shifokorlar, olimlar, g'oyalar, kasallik, davo, alomatlar, tamoyil, tibbiyot.*

Abu Ali ibn Sino nomi o'n asrdan ko'proq vaqt davomida dunyoning o'lmas mutafakkirlari va olimlari bilan bir qatorda. O'rta Osiyoning yetuk arboblari va ma'rifatparvarlarining eng yirik vakili. Tabiatshunos va matematik, faylasuf va shifokor, adabiyotshunos va shoir - bular bir necha kishi emas, bu bir kishi!

"Bekorchilik va bayramlar nafaqat jaholatga sabab bo'ladi, balki kasallik sababchisidir". "(Abu Ali ibn Sino)O'n asrdan ko'proq vaqt davomida Abu Ali ibn Sino nomi dunyoning o'lmas mutafakkirlari va olimlari bilan bir qatorda turadi. U Markaziy Osiyoning yetuk arboblari va ma'rifatparvarlarining eng yirik vakili. A. tabiatshunos va matematik, faylasuf va tabib, adabiyotshunos va shoir - bular bir necha kishi emas, bu bir kishi! turli fanlarda kashfiyotlar qilgan. Abu Ali ibn Sinoning qimmatli merosi jahon sivilizatsiyasi taraqqiyoti tarixida hal qiluvchi o'rin tutadi. Buxorodan 30 km uzoqlikda joylashgan kichik Afshona qishlog'i Ibn Sinoning tug'ilgan joyidir. Husayn ismli

bolakay 980-yilda shu yerda tugʻilgan. Maʼlumki, boʻlajak olim yoshligidanoq gʻayrioddiy qobiliyat va isteʼdod namoyon etgan. Abdulla ota besh yoshli Husaynni oʻgʻli yaxshi bilim olishi uchun Buxoroga olib boradi. Husayn oʻsha yerda bilim oladi. Arab tili va 10 yoshida Qurʼonni yoddan bilgan. Bola arifmetika, musulmon huquqi, geometriya kabi fanlarni muvaffaqiyatli oʻzlashtirdi. Olim oʻz tarjimai holida mashhur olim Abu Abdulloh Natiliyning Buxoroga kelganini, unga mantiq va falsafadan saboq berganini esladi. Husayn 14 yoshidan boshlab astronomiya, metafizika, geometriya, keyin esa tibbiyotni mustaqil oʻrgana boshlaydi. 16 yoshida yigit tibbiyot fanini shu qadar chuqur va chuqur egallashga muvaffaq boʻldiki, oʻsha davrning taniqli shifokorlari undan maslahat soʻrashdi. Bir kuni Buxoro amiri undan yordam soʻradi. Ibn Sino katta gʻayrat va ishtiyoq bilan tun boʻyi geometriya, astronomiya va musiqa ilmlarini puxta egalladi. Eng muhimi, u tibbiyotni yaxshi koʻrardi. U qadimgi yunon faylasuflari va olimlari, jumladan Gippokrat, Aflotun va Aristotelning asarlarini bilar edi. Ibn Sino oʻzining “Maʼnaviy kuchlar boʻyicha tadqiqotlar” falsafiy asarini 17 yoshida yozgan. yashirin maʼnolar haqida gapiring? Olim 21 yoshida “Al-Majmul” kitobini yozadi, unda muallif poetika, ritorika va boshqa fanlar haqidagi oʻz fikrlari bilan oʻrtoqlashadi. 1005 yilda Ibn Sino Xorazmga koʻchib oʻtadi. Oradan yetti yil oʻtib Jurjonga, soʻngra Xuroson va Eronga koʻchib oʻtadi. Jurjonda Ibn Sino mashhur koʻp jildli “Tibbiyot fanlari qonuni” asari ustida ish boshladi. Eng muhimi, Ibn Sino shifo ilmining keng ommalashishini xohlagan. Uning ijodi bugungi kunda ham dolzarbdir. Ibn Sinoning ilmiy xulosalariga dunyoning turli burchaklaridan kelgan shifokorlar, olimlar murojaat qilmoqda. Axir uning gʻoyalari bugungi kunda ham dolzarbdir. Masalan, olim kasallikni davolashdan koʻra, uning oldini olish muhimroq ekanligini yozgan: Koʻp alomatlar bor, men ularni oldin batafsil bayon qildim, Va yana takrorlayman: sabablarini davolash; - Bu kasallikning asosiy tamoyilidir. tibbiyotimiz. Ibn Sino hayotligida mashhur boʻldi. Evropada uni Avitsenna (ismining lotincha talaffuzi) deb atashgan. Avitsenna ulkan meros qoldirdi: tibbiyotga oid asarlar, mantiq, fizika, matematika va boshqa fanlarga oid kitoblar. U 450 dan ortiq asar yozgan va ulardan 240 ga yaqinagina bizgacha yetib kelgan. Ibn Sino 1037-yil 24-iyunda vafot etgan. Shubhasiz, Avitsenna merosi nafaqat bugungi avlodlar, balki keyingi barcha avlodlar uchun ham qimmatli tuhfadir.

Avitsenna nomi bilan mashhur Abu Ali Ibn Sino o'z davrining eng ajoyib va serqirra allomalaridan biri edi. Uning tibbiyot, falsafa, astronomiya, matematika va kimyo kabi turli sohalarga qo'shgan hissalarini uni o'z davrining eng nufuzli shaxslaridan biriga aylantirdi va bugungi kungacha butun dunyo bo'ylab tadqiqotchilar va olimlarni ilho mlantirishda davom etmoqda.

Bu Evropa qorong'u asrlarda bo'lgan bir paytda arab madaniyati qanday qilib intellektual

kashfiyotlar qudrati bo'lganligi haqida yaxshi hujjatlashtirilgan muhokamadir. "Bugun ko'pchilik diniy ilmiy taraqqiyotning dushmani deb bilishga moyil", deb

yozadi Lio n. "Ammo ilk islom har xil turdagi intellektual izlanishlarni ochiqdan-ochiq rag'batlantirgan va tarbiyalagan".

Arablar yer aylanasi o'lchashga muvaffaq bo'lishdi (G'arbda sakkiz yuz yil davomida bunday yutuq bo'lmagan), ular algebrani kashf qilishgan, astronomiya va navigatsiyani yaxshi bilishgan, astrolabni ishlab chiqishgan va barcha yunon ilmiy va falsafiy matnlarini tarjima qilishgan.

O'zbekistonga sayohat qiluvchilar uchun Avitsenna (Ibn Sinoning lotincha nomi) va Al-Xorazmiy alohida qiziqish uyg'otadi.

Avitsenna 980-yilda Buxoro yaqinidagi Afshona qishlog'ida tug'ilgan. U barkamol yosh edi: 10 yoshida Qur'onni yoddan bilgan, 16 yoshidan oldin fizika, matematika, mantiq va metafizikani puxta egallagan, 16 yoshida esa tibbiyotni o'rganish va amaliyot bilan

shug'ullana boshlagan. 18 yoshida u tabib sifatida obro'-e'tibor qozondi va Somoniy hukmdori Nuh ibn Mansur huzuriga chaqirildi, u Avitsenna xizmatlaridan minnatdor bo'lib, unga ko'plab noyob va hattoki shoh kutubxonasidan bepul foydalanishga ruxsat berdi. noyob kitoblar.

1025 yilda Avitsenna tibbiyot tarixidagi eng mashhur kitoblardan biri bo'lgan "Tibbiyot kanon" ensiklopedik kitobini tugatdi. 12-asrda lotin tiliga tarjima qilingandan so'ng keyingi 600 yil davomida Yevropa va Osiyoda tibbiy ta'lim uchun darslik bo'ldi. Canonning zamonaviy tibbiyotga qo'shgan hissasi orasida sil kasalligining yuqumli ekanligi, kasalliklar suv va tuproq orqali tarqalishi va

insonning hissiy salomatligi uning jismoniy salomatligiga ta'sir qilishini tan olish edi. Avitsenna meningitni, ko'zning qismlarini va yurak klapanlarini tasvirlagan birinchi shifokor edi va u nervlar mushaklarning og'rig'i uchun javobgar

ekanligini aniqladi. Islom oltin davrining eng mashhur va nufuzli polimati Avitsenna 1038 yilda vafot etdi.

Xiva tashqarisida, Xorazmda tug'ilgan Muhammad ibn-Muso Al-Xorazmiy (780-850) bir vaqtlar buyuk Bag'dod Fanlar akademiyasining bosh matematiki bo'lib, "Donishmandlar uyi" deb nom olgan.

Al-Xorazmiy algebra, trigonometriya, astronomiya, geografiya va kartografiya sohalariga katta hissa qo'shgan. U 20 dan ortiq tadqiqot ishlarini yozgan, ulardan eng mashhuri "Algebra bo'yicha qisqacha hisob kitobi"dir. Bu ish nihoyatda ta'sirli bo'ldi: yevropalik mutafakkirlar "al gabr" (hisoblash) so'zini algebraga, Al-Xorazmiy nomini esa "algoritm"ga buzib, matematik tushunchani uning nomi bilan atashgan.

Uning matematikaga qo'shgan yana bir katta hissasi bu matematikani inqilob qilish uchun zarur bo'lgan kuch va samaradorlikka ega ekanligini tan olgan hindlarning raqamli tizimini kuchli himoya qilish edi. Hind raqamlari 1 - 9 va 0 tez orada butun islom olami, keyinroq esa Yevropa tomonidan qabul qilindi.

Al-Xorazmiy matematika sohasidagi faoliyatidan tashqari astronomiyaga ham muhim hissa qo'shgan, u asosan Hindistondan kelgan usullarga asoslanib, birinchi

kvadrantni (quyosh yoki yulduzlarni kuzatish orqali vaqtni aniqlash uchun ishlatiladigan asbob) yaratgan. astrolabdan keyin o'rta asrlarda keng qo'llanilgan astronomik asbob. Shuningdek, u butun dunyo bo'ylab ma'lum bo'lgan 2402 shahar koordinatalari ro'yxatidan iborat bo'lgan Ptolemey geografiyasining qayta ko'rib chiqilgan va tugallangan versiyasini yaratdi.

Yana ikkita ismni keltirsak: buyuk olim Al Beruniy – hozirgi O'zbekistondagi xorazmdan ham. U yorug'lik tezligi tovush tezligidan ancha katta degan tushunchaga asos solgan, Quyosh va Oy tutilishini kuzatgan va Yerning o'z o'qi atrofida aylanishi haqidagi nazariyani hammadan ancha oldin qabul qilgan.

Farg'ona vodiysidan bo'lgan Ahmad Farg'oniy astronom, matematik va geograf bo'lgan. Uning asosiy asari "Osmon harakati kitobi" va "Yulduzlar fani kodeksi" edi. U yilning eng uzun va eng qisqa kunlarining sanalarini aniqladi va dunyoning dumaloq ekanligi haqidagi nazariyani ilgari surdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Omar Khayyam in Samarkand and Bukhara Travelling the Great Silk Road to Canberra, Australia 1880 -1935
2. Arminius Vámbéry : a Dervish Spy in Central Asia Mennonites in Khiva 1880 -1935
3. Langston Hughes: An African American Writer in Central Asia in the 1930s
4. <https://uzbekistan.travel/en/o/abu-ali-Ibn-sina/>
5. <http://www.uzbekjourneys.com/2011/09/avicenna-of-bukhara-and-al-khorezmi-of.html>